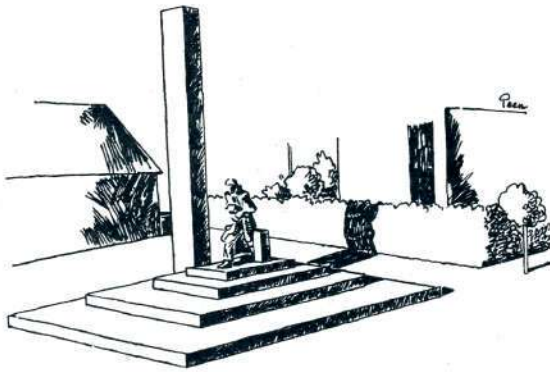

izvirnik, 125: w sloninie; drugod je za isto poljsko besedo rabil slovenski izraz: košček slanine, 171), sami se regirajo (85; v izvirniku stoji navadni pisмени in lepi izraz: sami się rządzą, 102), drugi zopet gleštal oslepelo mrho (89; izvirnik, 109: przysposobial), goflja (30; izvirnik ima lep poljski izraz: pyskacz), štrinja preje (21; izvirnik: motek, toda na str. 171 je za isti poljski izraz rabil domačo

kodeljo preje), nekaj špekuliraš (65; izvirnik, 77: ślepiasz). No ... tiste kovačeve cajtenge! (72; izvirnik, 88: gazeta, toda na str. 134 v enakem položaju, tudi z zaničljivim poudarkom v govoru, prevaja: tudi kovač pripoveduje samo to, kar je bral v časnikih), ju je bil sam posluh in rešpekt (158; izvirnik, 195: posłuch i uważanie). Nizki so izrazi: Štibelje (138), štorija (147), Larifari (146) itd.

Niko Pirnat, skica Cankarjevega spomenika

PROBLEMI CANKARJEVEGA SPOMENIKA

Stanko Vurnik

Enajst let po smrti je Ivan Cankar evropsko priznan pisatelj in dolina šentflorjanska se je zgenila, da mu postavi spomenik, in sicer so bili prvi Vrhničani, ki so sklenili počastiti na ta način svojega velikega rojaka. Zbrali so denar, razpisali konkurenco za kip, napravili razstavo osnutkov, povabili iz Ljubljane jury, spomenika pa še vedno ni, pač pa so radi njega v dnevnem časopisju polemike.

Pri nas Slovencih, ki imamo malo denarja za umetnost, je postavljanje spomenika velik dogodek in je prav, da se za nastajajoč spomenik zanima vsa izobražena javnost, ki ta dogodek zasebno in javno živahno obravnava. Še posebej pa ko gre za spomenik enemu največjih Slovencev in pieteta do velikega Cankarjevega duha zahteva, da bodi njegov spomenik umetnostno vreden njega in našega kulturnega nivoja. Zato naj tudi Dom in svet poseže v ta vprašanja, ki so danes na ustih vsemu našemu umetništvu, skušajoč jim najti neke rešitve; naj se zadeva pretrese tudi na tem mestu, zlasti še, ker dogodki okrog priprav za Cankarjev spomenik vsiljujejo motrilcu našega umetni-

škega in duhovnega življenja zelo zanimive probleme.

Razmisli malo, bravec, o vlogi spomenikov v razvoju umetnosti in se nato vprašajva, kakšen spomenik naj bi odgovarjal duhu in stremljenjem našega časa! Poglejva nekaj zgledov iz zgodovine. Pravijo, da je zgodovina učiteljica, morda naju uvede v neki sistem mišljenja o spomenikih.

Zgodnja, idealistično misleča antika, treba reči, ni poznala individualistične težnje po ovekovečenju smrtnikov s pomočjo spomenikov. Šele v njeni klasični, bolj k realizmu nagnjeni dobi, so začeli nastajati spomeniki ljudem, ki so se proslavili s takimi ali takimi socialnimi zaslugami. Toda klasična antika ni postavila zaslužnega človeka pred gledalca kot portret, niti ga ni vzdignila na piedestal, ki molí iznad glav ljudske množice, nego ga je predstavila kot lepoten, polidealnen tip, simbol nekakih kreposti, katere je smatrala za potrebno staviti potomcem za zgled in bodrilo. Šele pozni, k naturalizmu nagnjeni helenizem in rimska cesarska doba sta dvignila na piedestal človeško individualno osebnost z vsemi njenimi naravnimi potezami v portretski posneti zunanosti in izpostavila tako zgolj telo človekovo kultu množice.

Starokrščanska doba ne pozna tolikega kulta človeške osebnosti, ki je v primeri z božjo idejnostjo ničeva in torej z malenkostno izjemo ne pozna spomenikov v našem zmislu in tudi poznejši srednji vek pozna samo več ali manj idealne, tipične portrete na nagrobnikih. Šele pozni srednji vek in še bolj renesansa dobita zopet neke močne individualistične težnje in tedaj oživi ideja postavljanja spomenikov znova. Če gledaš Donatellovega Gattamelato ali Verrocchijevega Colleoniya, čutiš, da tudi ta čas izpostavlja kultu množice naravno zunanost zaslužnega moža, kakor bi jo mogel um otipati v njeni zakoniti materialni statiki in tektoniki, vendar moža na piedestalu, ki ga stavi ljudstvu nad glave. Visoka renesansa zopet pomeni idealistično reakcijo,